

Sammenbruddet i Bruxelles:

Er Europa gået helt i sort?

Interview med Lykke Friis

Af Clement Behrendt Kjersgaard, RÆSONs chefredaktør

7. januar 2004 | ”Vi skal godt nok mange år tilbage i EU-samarbejdet for at se et fortilfælde - jeg kan ikke engang komme på ét - hvor man lader det hele brage på den måde. [...] Dét var overraskende: at sammenbruddet blev så *voldsomt*, at man siger: nu må der altså gå nogle måneder før vi kan kigge hinanden dybt i øjnene igen!”

Med topmødesammenbruddet i Bruxelles blev den europæiske forfatning smidt på bunken med store opgaver, der venter EU i det nye år - hvor budgettet skal diskuteres, kommissionen udskiftes og parlamentet på valg. I RÆSON vurderer Dansk Industris Europapolitiske chef Lykke Friis i dag årsagerne til sammenbruddet - og de kort- og langsigtede konsekvenser for 2004, som ligner et afgørende år for EU.

1. Den hårde landing
2. Frankrig i den uhellige alliance
3. 25 riddere om et firkantet bord
4. Drømmen om endemålet
5. Thatcher går igen
6. Fra fransk-tysk akse til trilaterale topmøder?
7. Et afgørende år
8. Den programmerede krise

1. Den hårde landing

De sidste uger er EU jo tilsyneladende blevet terrormål - senest med brevbomberne i dag [6. januar]. Vil disse hændelser, trods det at alle endnu er sluppet uskadt, få en umiddelbar indflydelse på klimaet i Bruxelles?

LYKKE FRIIS [LF]: Det nye år starter i hvert fald med usikkerhed og utryghed. Og det var mildest talt ikke det EU havde brug for efter et særdeles tumultagtigt år, som jo sluttede med, at forfatningen røg på gulvet. Frem for en frisk start - hvor EU klør på - skal kommissærer, Europa-Parlamentarikere etc. nu være bange for at åbne posten. Men hvor store konsekvenser det får for klimaet, er svært at spå om. Det afhænger jo bl.a. af, hvor længe usikkerheden varer ved.

Siden man nedsatte forfatningskonventet i slutningen af 2001 har der jo været lagt op til at vedtagelsen af Forfatningen skulle være den store konklusion - 'anden halv' for nu at anvende dit sprogbrug[!] - på Østudvidelsen. Det var her, regningen for udvidelsen skulle betales - og man skulle med forfatningen også få ryddet bordet inden budgetforhandlingerne, der venter om hjørnet. Hvor overrasket var du over sammenbruddet?

LF: Jeg *var* meget overrasket. Man skal jo lægge sine kort ærligt frem på bordet og sige: "jamen, jeg troede det ville være gået på en anden måde" - ikke lave en efterrationalisering og påstå man ikke er overrasket! Hvis man ser på det helt overordnet, så er det nok vanskeligt at finde nogen, der var i stand til at forudse det, der kom til at ske. Fordi det var faktisk imod - ja, imod den overordnede logik i EU-samarbejdet. For logikken om topmøderne er den, at erkender man - op til et topmøde - at man ikke kan finde et kompromis, så lægger man an til den bløde landing. Og det gør man vel at mærke i *ugerne op* til topmødet - ifbm. alle de her rundrejser, man foretager. Man har altså ikke set --- vi skal godt nok mange år tilbage i EU-samarbejdet for at se et fortilfælde: jeg kan ikke engang komme på ét - hvor man lader det hele brage på den måde. Lader flyet styrte ned, for nu at blive i det billede.

Men det er jo præcis det, der skete: og det er *det*, der var det overraskende. Det overraskende var *ikke* at man ikke var i stand til at blive enige - det scenarie måtte alle have med i deres analyser, som gik på: enten lykkes det - eller også kunne det selvfølgelig godt være, man ikke kunne blive enige om det hele, og man så måtte have endnu et topmøde i foråret. I så fald: *So What?* var jeg lige ved at sige. Dét var jo ikke noget, der kunne få brænde til at falde ned.

Det overraskende var at *man lod det brage* - og fordi man lod det brage ikke engang kunne blive enige om at tage et topmøde her til foråret. Det, man er blevet enige om, det er at man skal gøre status. Dét var overraskende: at sammenbruddet blev så voldsomt, at man siger: nu må der altså gå nogle måneder før vi kan kigge hinanden dybt i øjnene igen. Det er et husspektakel ligesom i familien, når folk virkelig har været oppe at toppes, smadret spejlet og porcelænet - så bliver man nødt til at vente i nogle måneder før man kan kigge hinanden i øjnene igen. Det var *ikke* overraskende at man ikke blev færdige, dét kunne man godt forudsige og det havde de fleste også haft med i kalkulen. Men at det blev så voldsomt et sammenbrud - *det* var overraskende, ja.

Der er jo blevet talt en del om Silvio Berlusconi's ledelsesstil. Allerede om lørdagen d.13. december opgav man - man havde ellers talt om at det kunne vare ud på de små timer, trods Tony Blair's udtrykte ønske om at undgå maratonforhandlingerne: 'aldrig mere Nice' ---

LF: De havde forberedt et fem-skjorters topmøde - de slæbte alle de her skjorter med og skulle kun bruge to!

Hvor meget var Berlusconi's skyld?

LF: Det er jo selvfølgelig den lette forklaring. At sige: 'Jamen, det var Berlusconi's skyld - og havde vi bare haft en anden mand i stolen så var det gået på en helt anden måde!' Dét er nok lidt for let. Der hvor han *må* bære en del af skylden, det er når man ser på det her med at han lod flyet styrte ned. Det er ren og skær dårlig mødeledelse: det må simpelthen ikke ske, lige meget hvilket møde man sidder og leder, at man lader det ramle på den måde. Der burde han have lagt an til en blød landing.

At han ikke var i stand til at komme frem med kompromisforslag om den fremtidige magtfordeling - ja, der tror jeg også du kunne have haft et andet formandskab, der var kommet i den situation. Fordi vi simpelthen taler om magt - og vi taler om *prestige*. Og vi har talt om det her emne siden 1997. Og ja, vi skulle have haft et konvent, der sad og kiggede på det her --- det gjorde de selvfølgelig også, men ikke desto mindre så var der tale om Magtpolitik med stort M. Blev der nedsat en arbejdsgruppe indenfor det her emne? Nej. Var det et emne, som landene og medlemmerne diskuterede åben under konventet? Nej. Hvad gjorde man? Fordi der var tale om Magtpolitik med stort M eller Prestigepolitik med stort P, så gjorde Giscard d'Estaing det, at 'det klarede han ligesom på tomandshånd med Frankrig og Tyskland'. Og han fremlagde så resultatet som værende *konventets udspil* - på trods af, at man jo allerede på det tidspunkt kunne se at dét var Spanien og Polen mildest talt ikke specielt glade for.

Det man måske kan undre sig over bagefter, det var at man ikke - trods alt - kunne forudse de helt store problemer som han ville få. Normalt er sådan et EU-topmøde en kamelhandel, hvor man skal bytte: problemet opstod bare *fordi* man var enige om alt andet! (Hvad vi, der analyserede det her, i starten så som værende positivt: 'De er enige om 95% - herregud, de mangler kun 5%'). Men præcis *fordi* der kun var 5% tilbage, så var der heller ikke noget at bytte med. Nu havde man jo givet Polen og Spanien denne her store julegave i Nice: nu skulle man jo så tage den fra det her stakkels barn igen og sige: 'Nu får du nogle mindre gaver!' I sig selv er det jo en lidt vanskelig øvelse, da modtagerne nu var blevet så glade for den store gave! Men dertil: Hvad skulle man give dem i stedet af småtterigaver? Hvis man nu havde haft en større forhandling, så kunne de have fået noget på nogle andre områder - som man tidligere har set.

Det var jo vigtige 5%, der stod tilbage -

LF: Det må man sige.

Men der er jo i analyserne blevet nævnt en række andre emner, som også er uafklarede. Spillede de nogen rolle for sammenbruddet?

LF: Det mener jeg ikke - der var man sådan set færdige. Ser vi på forsvarsdimensionen - der var selvfølgelig noget med Storbritannien, der fortsat var uafklaret. Og der var noget med den rækkefølge, man prøvede at lukke forhandlingerne på. Der er ingen tvivl om at det forhold at Berlusconi havde hanket godt og grundigt op i Tony, og at Tony han fik lov at holde sine *red lines* [områder, hvor et land kræver den nationale suverænitet respekteret, red.] - dét gjorde Chirac noget nervøs. Fordi nu havde Storbritannien fået det, de skulle have - hvad så med det, Frankrig skulle have? Så der var noget i den måde, som forhandlingerne blev struktureret på.

Det, der jo så også skete, var at Frankrig dukkede op på topmødet og egentlig ikke var så synderligt interesserede i en aftale når det kom til stykket.

2. Frankrig i den uhellige alliance

Man kan næsten få det indtryk af nogle af udlægninger, at selvom det ikke har været et 'komplot' - omend også det ord har været brugt - at franskmændene så har handlet med vilje her. At hvis ikke de kunne få det, som de ville, foretrak de at lade korthuset styrte sammen.

LF: Jeg ved nu ikke hvor kyniske de har været. Jeg tror nok at de i stedet for et *dårligt* kompromis har sagt: "Lad os så spille hellige her. Lad os score de billige point - og sige: 'Jamen, det er konventets udspil vi holder fast i' - velvidende at det måske ikke går igennem". Og så kunne man så stå og være mere katolsk end paven selv - selvom man egentlig også var blandt dem, der fik det til at falde. Dét kan man ihvertfald ikke afvise. Jeg tror nu ikke så meget på den der med at de satser på at sige: 'Nu ramler det hele' - så de kan få deres *Kerne-Europa*. Det tror jeg ikke på. Det kan godt være det kan være i fransk interesse på kort sigt, men på langt sigt er det jo lidt svært at se hvor det lige er, det Kerne-Europa skal gå i udbrud?

Så sagen har været: situationen var alligevel problematisk - franskmændene kunne hverken kan få et optimalt eller acceptabelt resultat - og under de omstændigheder valgte de at gå hårdere til den?

LF: Ja, det kan du sige. Eller man kan sige: for Frankrig var det ikke *bydende nødvendigt* at den forfatningstraktat blev vedtaget i december 2003. Du var inde at sige indledningsvist, hvilket er rigtigt, at man ligesom havde mobiliseret: 'Nu skulle det være i december 2003 at man blev enige' - men i princippet var der tale om en kunstigt skabt dato. Det var ikke sådan at hvis ikke man blev enige på den dato, SÅ kunne vi ikke udvide mod øst eller ikke lancere ØMUen --- eller hvad det nu kunne være.

Og i virkeligheden ligger Forfatningens startdato jo langt ude i fremtiden.

LF: Det gør den jo: I forvejen var man præcis blevet enige om, at alt det her med stemmевægtene først skulle træde i kraft i 2009 når den nye kommission træder til - den, der skal efterfølge den næste, der udpeges i 2004. Så derfor tror jeg der opstod en holdning omkring bordet - og en slags uheldig alliance: mellem dem, der vitterligt *mente* at det var vigtigt med denne her forfatningstraktat og dem, der sådan syntes det ikke var så vigtigt, når det kom til stykket. For dem, der mente det virkelig var vigtigt, de gik ind for at det skulle være *den rigtige forfatning* når man nu skulle vedtage den. Og dem, der egentlig ikke var så interesserede - de kunne så sige: "Hastværk er lastværk! Nu skal vi ikke *pace* det her..." Så det var en underlig kombination.

Dertil kan man også sige, at selvfølgelig er det vigtigt for nogle lande - og det tror jeg egentlig det var Tyskland, trods alt! - at få denne her forfatningstraktat på plads, også på grund af parlamentsvalget. Der sidder nogle nok tilbage med en fornemmelse af, at man nu 'skal ud at diskutere EU og stemme til Europa-Parlamentet uden at vide hvad det er for et EU, vi rent faktisk stemmer til'. Dét var jo argumentet - men dét er ikke noget, der spiller den store rolle i *fransk* Europapolitik - der har man aldrig nogensinde lagt vægt på Europaparlamentet. For at sige det ligeud: det eneste, man lægger vægt på hvad angår Europaparlamentet, det er at det ligger i Strasbourg (i hvert fald: noget at det!) Alt andet er fuldstændigt underordnet. Så for Frankrig var det ikke så afgørende at det var lige her og nu. Og kunne man så ikke få det som man ville have det, jamen - så kunne man spille hellig og sige: Så må vi tage det om et stykke tid.

3. 25 riddere om et firkantet bord

Lige en pointe om formandskabet. Formandskabet som begreb ændrer jo karakter hele tiden - EU er jo en anden institution idag end for 10-15 år siden; man diskuterer jo også dets fremtidige rolle (hvor længe skal det vare? skal man have et trojkasystem? etc.) Herhjemme havde vi lejlighed til at reflektere over hvad det betyder da vi selv havde det sidste år. Når Berlusconi's personlighed - eller: mangel på samme! - ifølge nogle iagttagere i den grad kan slå igennem i det her tilfælde; hvad fortæller det os om formandskaberne? Og om den frihed som hvert enkelt land har til at give ind og give formandskabet den farve, man ønsker - på godt og ondt?

LF: Det fortæller os en hel del. Det er også det, som den nyeste forskning indenfor området er kommet frem til. Det er faktisk lidt interessant: det er først noget, man er begyndt at forske i i løbet af de sidste 5 år. Fordi tidligere gik man bare ud fra, som en selvfølge, at 'dét der formandskab spillede ikke nogen rolle - det var bare én, der sad i stolen'. Nu er man begyndt at kigge på det forskningsmæssigt - og de analyser der er lavet af svenske og britiske forskere er kommet frem til, at det *spiller da en rolle med det her formandskab*. Fordi formandskabet har mulighed for at skære igennem den kolossale kompleksitet, der jo er omkring EU-samarbejdet. Prøve på at være med til at sætte dagsordenen. Og - hvad man i høj grad så under det danske formandskab - formulere en strategi for, hvordan man så kan få det dér kompromis til at gå op. Så det spiller en betydelig rolle.

Det er jo så også er blevet sådan, at man KAN ikke forhandle inde i de her lokaler - under selve topmødet. Det slår én gang på gang når TV får lov til at komme ind og vise topmødelokalet - de kan dårligt få det hele med på skærmen! Fordi det er så gigantisk et bord - også fordi man har besluttet sig for at man ikke vil sidde ved et rundt bord, man *skal* sidde ved et *firkantet bord*. Og nu sidder der 25 lande - de KAN altså ikke se hinanden ind i øjnene: de kan simpelthen dårligt *se*! Det er ikke et sted hvor du kan forhandle - hvor du kan have nogle principielle og voldsomme diskussioner.

Dét betyder så, at møderne i langt højere grad skal *trækkes ud i korridorerne*. Det lyder jo så negativt, men man *bliver* nødt til at få kompromiserne på plads *inden* selve mødet går i gang. Dér bliver det utroligt

afgørende for formandskabet at være i stand til at holde formøder, finde kompromisser, finde de der berømte *red lines* - og også hitte ud af: hvornår er de egentlig kun lyserøde? Og få dét skruet sammen. Alt det foregår egentlig *udenfor* topmødet. Det var egentlig også det, som mange af os troede - inklusiv mig selv - at derfor var det ikke så slemt med Berlusconi i formandskabsstolen: Der var grænser for stor ulykke han kunne gøre. Der ville ske det, som altid sker under et formandskab: Embedsværket ville gå i gang med deres arbejde - flyve rundt og få alle de dér alliancer på plads. Og på selve topmødet? Dér skulle man sådan set bare *klappe det af*. Berlusconi skulle egentlig ikke spille nogen afgørende rolle. Men præcis fordi at den forberedelse åbenbart kikser --- jeg må indrømme: det ved jeg ikke nok om italiensk indenrigspolitik og om hvordan deres set-up var til at forklare ---

Det ved italienerne sikkert dårligt nok selv!

LF: Nej - det er nok rigtigt! Så pludseligt kommer der en situation hvor det *virkelig* hang på om han nu havde den der berømte mirakelplan i lommen - og dét havde han af gode grunde ikke.

Og dér har vi vel så kontrasten til det danske formandskab - hvis vi nu skal tillade os et sjældent øjeblik af positivt-ladet national selvrefleksion her! For dér kunne vi vel se hvordan et formandskab er en form for 'valutacentral' [clearing-house] hvis arbejde også foregår mellem topmøderne. Det er i virkeligheden det, du siger: at forberedelserne til forhandlingerne ER forhandlingerne!

LF: Ja. Og det man så vidste, før topmødet i København var at man kunne regne det ud på forhånd. Det *kunne* man vitterligt: det er ikke nogen efterrationalisering. Man vidste at Leszek Miller, den polske ministerpræsident, skulle have lidt flere penge - der skulle blod på gulvet; Anders Fogh skulle tilbage - til Tyskland især - og bede dem betale. Og så ville man så finde det endelige kompromis.

Man kunne 'skrive det ind i manuskriptet'.

LF: Ja - det kunne man faktisk godt på forhånd, og det var der så også mange, der gjorde. Men det kunne man ikke denne gang - og det er jo så dér man efterfølgende godt kan ærgre sig lidt over, man ikke regnede ud *hvor meget det kunne ramle*. For det var rigtigt nok - når man sådan blev interviewet forinden, eller man prøvede på at lave sin analyse og opstille sine forskellige scenarier - så VAR det faktisk svært at se hvilken lille gave eller serie af smågaver man kunne tilbyde Polen og Spanien. Dét, som jeg så bare havde forventet og tog nærmest som givet, det var så: 'Nå ja - men så var der jo altid det berømte hjørnespark - for det er der altid i EU-samarbejdet'. Hvor man siger: 'OK - vi lukker de 95% - og afholder en ny regeringskonference i 2006 eller 2007 om de her stemmевægte'. Og den mulighed lå lige til det berømte højreben - det havde Jack Straw allerede været ude at sige et par uger før under det uformelle udenrigsministermøde i Napoli. Dét kunne man have gjort --- men der møder vi den uheldige alliance: der var lande som mente at det skulle man så alligevel ikke gøre - fordi *nu skulle vi have Den Rigtige Forfatning, når vi skulle have den!* Hvortil nogle lande sagde at de ikke havde interesse i at det ikke blev lige her og nu.

Regnede nogen med, at man kunne overtale i hvert fald Spanien, så Polen ville være den eneste tilbageværende knast? Man kan gå få det indtryk, at når et enkelt land står tilbage med et særstandpunkt kan der opstå et momentum som gør dén position svær at holde.

LF: Det var uden tvivl også strategien. Polen havde jo sagt: 'Nice-traktaten eller døden!' Spanierne havde dog trods alt sagt at 'Nice-traktaten er ikke Bibelen!' Så på den måde var der en fornemmelse af, at hvis man kunne få spanierne til at kravle ned fra det berømte høje træ - ved at give dem et eller andet - så ville polakkerne stå alene tilbage, og dét ville de trods alt nok ikke kunne holde til. Det var vel egentlig forventningen.

Nu siges det at tyskerne overvejer at straffe polakkerne ved budgetforhandlingerne: HVIS Polen havde stået alene tilbage, ville dén kobling og dét perspektiv jo være trådt endnu klarere frem. Jf. det, du talte om før: man ville have haft noget at handle med.

LF: Ja - og så kunne man netop ved en meget usympatisk studehandel have lovet spanierne nogle penge.

Man skal huske en ting her mht. Spanien og Polen. (Nu har vi allesammen lært at sige "Spanien og Polen", det tog lidt tid i starten: der kom man altid til at sige '...Portugal!' - de to lande hang ligesom sammen!) Nu virker de som om de er pot og pande og de store *pals* [kammersjukker, red.] - men det er de jo *absolut ikke* når vi kommer til budgetforhandlingerne. Der strides de om de samme penge - og især er det jo sådan at polakkerne vil have spaniernes! Så man kunne måske godt have drevet en kile ned imellem dem - men dét lykkedes altså ikke, og man *kom* faktisk aldrig til den del af forhandlingen. På trods af at polakkerne *var* meget rystede. De havde forberedt virkelig at *bide sig fast i bordpladen* og gennemføre den helt store forhandling - pludselig måtte de opleve hvordan de tre store lande, Tyskland, Frankrig og Storbritannien, dukkede op hos Berlusconi og sagde: 'Let's call it a day - det her bliver ikke til noget. Lad os ikke forhandle videre'. Så polakkerne blev lidt overraskede over den måde det hele foregik på: de var lige ifærd med at kridte skoene og hitte ud af hvad de skulle gøre - og så var det sådan set allerede slut.

4. Drømmen om endemålet

Hvis man betragter EU udefra er det slående at store projekter lykkes mod alle odds - ØMUen, Østudvidelsen. Man kan diskutere hvor meget kød der var på forsvarsaftalen, som man nåede i December men ikke desto mindre: der sker fremskridt på mange meget følsomme områder. Omvendt er der er hel masse - ikke mindst institutionelle - spørgsmål hvor der sker meget lidt - og dertil: landenes 'red lines', jf. fx den britiske insisteren på ikke at overlade EU ret til skatteudskrivning. Så i de her år ser vi en fortsat og tilsyneladende uendelig diskussion om beslutningsprocedurerne i EU - og du taler selv om at der er opstået en slags 'permanent regeringskonference'. Men er sagen den, at dét europæiske 'demokrati' eller 'regering' vi faktisk har reelt ER denne her diskussion? At der med et par års mellemrum vil køre nye forhandlingsforløb - -- om forfatningen, ØMUen osv. --- i en proces, der konstant vil have sådan en projekt-karakter? Topmøder, overskrifter - hvor enkeltlande fx gennem formandskabet flytter samarbejdet frem i én retning, men ikke på nogen særlig symmetrisk, pæn og veltilrettelagt manér?

LF: Jeg tror *aldrig* det bliver særligt pænt - og heller ikke særligt tilrettelagt. Det bliver *trial and error*. Vi står lidt i en paradoks situation - fordi jeg tror egentlig dybest set at du har ret i dit synspunkt. Det lyder besnærende og *rigtigt* --- måske også inspireret af den danske EU-debat's 'Unionen er stendød!' og "Hertil og ikke længere!" og den måde vi har diskuteret EU på Det lyder jo logisk: at når dansk politik går ud fra altid at udvikle sig, så vil europæisk politik *også* gøre det! Hvorfor skulle man være i stand til, fra den ene dag til den anden, at blive enige om en forfatningstraktat, som så vil vare de næste 50 år som Giscard d'Estaing - *vores ven*, var jeg lige ved at kalde ham! - var ude at sige? Det lyder umiddelbart rigtigt.

Men vi har jo så altså *også* haft denne her diskussion, som bl.a. også den danske statsminister lancerede, om at vi nu skulle have en *reformpause*. Fordi man jo også har en eller anden form for fornemmelse af, at *vi kan ikke blive ved med at have alle de her regeringskonferencer*. Joschka Fischer, den tyske udenrigsminister, har jo sagt det bedre end nogen anden: Kan man virkelig forvente at europæiske borgere kan udvikle en eller anden form for *tilhørsforhold* til EU-samarbejdet, når det konsekvent og konstant ligner en byggeplads, hvor man ikke kan se hvad man skal bo i? Ønsker den enkelte borger ikke at se hvor vedkommende skal bo henne?

Så vi står lidt i en modsatrettet situation: et krydspres. På den ene side bliver der ved med at ske et eller andet, som gør at man bliver nødt til at afholde en konference - som fx: 11. september. Ting der gør, at man

ikke fra den ene dag til den næste kan blive enige om spillereglerne - det ER en løbende proces. Det er også det, vi kommer til at se - og også derfor folk trods alt ikke sidder og siger: 'Gud, det var så det! Nu lukker vi butikken!' Man finder jo nok en løsning - hen ad vejen: Nu har vi fået udvidelsen; så kommer der et pres - så skal man nok finde en løsning.

Det var vel også derfor Forfatningstraktaten og Giscard d'Estaings præsentation af den - hvis man tog det hele på ordet - skurrede imod hvad EU er. At idéen om at rense ud og rydde underskoven og derefter bygge noget nyt netop er usandsynligt vanskelig at realisere.

LF: Det var jo så ikke ham, der lancerede den diskussion, men faktisk Joschka Fischer helt tilbage i sin berømte Humboldt-tale i maj 2000, hvor han var ude at starte den såkaldte *Finalitäts-debat*, hvor man skulle diskutere EU's endemål. 'Nu skulle vi en gang for alle blive enige om endemålet for EU-samarbejdet'. Det udløste er ramaskrig - 'det kunne man ikke!'

Men man kan godt forstå det krydspres, man er i fra politisk hold. Fordi der *er* jo nok også noget om snakken - at det med hele tiden at have regeringskonferencer heller ikke just er befordrende. Statsministeren var jo også fornylig ude at sige at det ville svare til at man hele tiden ændrede Grundloven. Det er måske ikke den bedste sammenligning - for idet man hele tiden har haft traktatændringer, så har vi også vænnet os til at det IKKE fuldstændig dræner opmærksomheden fra det politiske spil, som jeg går ud fra at en grundlovsændring ville gøre.

Der skal man vel finde en balance. Det kan godt være det ikke er på decideret regeringskonference-plan, men vi kommer til at se det med projekter - at man diskuterer beslutningsevne; forsvarsdimension osv. Der hvor man dog så trods alt forsøger at gå ind og få lidt styring på processen, det er ved så at prøve på - at gøre den forfatningstraktat, man så FÅR vedtaget - så langtidsholdbar som muligt. Man prøver på at finde nogle håndtag, som gør at man ikke nødvendigvis behøver indkalde til en helt ny regeringskonference, hvis man ønsker at gå over til kvalificeret flertal på et bestemt område. Den berømte *passerelle* - som det hedder, smukt og folkeligt: At man skulle være i stand til at spørge rundt i lokalet: 'Er vi alle enige om at vi skal gå over til kvalificeret flertal? Det er vi - så gør vi det!' - uden at man skal have en ny regeringskonference. Det er et forsøg på at få balancen - men den bliver godt nok svær at finde.

5. Thatcher går igen

Det er som om der er to sideløbende spil i EU. På den ene side et spil, der handler om "HVORDAN vi skal beslutte os" - om stemmевægte, dagsordensætning, Europa-Parlamentets rolle osv. På den anden side: den "rigtige" politik - hvor dagsordenen sættes af de ting man ikke kan ignorere, fx 11. september som du nævnte. Det kunne godt se ud som om de to spil er blevet helt afkoblet. Hvis der kommer et formandskab, der siger: 'Nu vil vi gøre noget for beskæftigelsen!' Eller 'for forskningen i Europa!' Så er det jo ikke umuligt - selvom der er uenighed om traktater, kompetencer, magtfordeling osv. - at et formandskab ville kunne gå ind og sætte den dagsorden i en halvårig periode?

LF: Det er rigtigt, men på den anden side må man dog trods alt sige at *det her er ved at blive lidt principielt for EU*. Fordi at man godt alligevel kan tage 'krise'-ordet frem. Årsagen til at man godt kan trække det frem og sige, det ER en krise det her --- selvom der er gået inflation i begrebet --- det er, at det er den *tredje problematiske begivenhed, vi har indenfor et år*. Jeg tror man skal se det som et samlet hele. Vi starter med Irak, som jo virkelig altså er et primært eksempel på hvordan man har vanskeligt ved at finde kompromisserne i det nye, store EU - også med stridighederne mellem nye og gamle medlemslande, der jo også gik på kryds og tværs. Den anden begivenhed var jo bruddet med stabilitetspagten - som jeg ikke tror man kan overvurdere. Situationen var som om der var EM i fodbold - men uden at off-side-reglen gjaldt for Frankrig og Tyskland. Det er ihvertfald dét indtryk der har bredt sig: Hvad ER det for noget?

Det har så koblet sig til den store kamp om husreglerne - hvor vi ikke er i stand til at blive enige: Hvem skal have hvor meget magt? Hvem skal bo hvor?

Når man tager det *samlet*, så må man sige at så begynder det at se *principielt ud* - og det er jo så også derfor, man kan læse i tysk og fransk presse at 'Hov-hov-hov! Nu tænder vi de store advarselslamper! For nu begynder vi at nærme os noget, hvor vi må sige: Kan vi ikke få det, som vi vil ha' det - så er vi daffet!'

Jeg tror man skal se det som et samlet hele. Og præcis fordi man har de stridigheder på kryds og tværs, så vil jeg ikke afvise at vi godt kan komme ind i en periode, hvor det begynder at *smitte af* - også på et formandskabs ambitioner om at sætte gang i beskæftigelsen eller kigge på miljøet eller hvad det nu kunne være. Vi så det *ikke* i forbindelse med Irak - der var der en klar fornemmelse af, at selvom man rev hovederne af hinanden hvad dét spørgsmål angik, kunne man alligevel se at det daglige dag-til-dag arbejde fungerede.

Men der er en årsag til at du nu godt kan forestille dig det virkeligt pessimistiske scenarie [eller optimistiske!], afhængig af hvordan man ser på det] - at 'nu går EU i sort'. Man *kunne* godt forestille sig det - ihvertfald i en periode - *fordi* man vil stå i den situation at man skændes om husholdningsreglerne; man skændes om husholdningsbudgettet - og derudover så skal vi jo have skiftet ud på nogle meget afgørende poster. Vi skal have skiftet hele Kommissionen ud; hele parlamentet ud.

Det gør jo altså, at man godt kan forestille sig en periode, hvor der ikke sker det store. Og dét har vi jo ihvertfald noget i historieboøgerne vi kan sammenligne med: *good old Margaret Thatcher* - der var der jo netop et negativt spill-over fra hele budgetkonflikten, som gjorde at der ikke skete noget på nogen andre områder.

I begyndelsen af 80erne talte man ligefrem om 'Euro-sclerose'.

LF: Ja - det er det ene scenarie.

Det andet scenarie er, at når landene sidder og tænker igennem dét, jeg lige har sagt (ikke fordi jeg siger det - det er ikke en dybt original analyse, som man behøver have den store eksamen i EU for at hitte ud af!) og lægger de her ting sammen, så kan det godt være at det så samlet er med til at skabe den der afgrundsstemning, som skal til for at man går på kompromis. Det, der skal til før man kommer ned fra det berømte træ - fordi man siger: 'Nej, det går ikke! NU bliver vi nødt til at gå på kompromis' - fx i september måned' for nu at give et bud på hvornår! 'For gør vi ikke det, så begynder de her ting at blive voldsomt koblet sammen - så skal vi diskutere husregler *samtidig med* at vi diskuterer husholdningsbudget. Og det kan man traditionelt ikke i EU'.

Ole Wæver har jo tesen om at et bagvedliggende motiv for EU fortsat er frygten for krig - ikke at det driver samarbejdet i alle detaljer---

LF: Ikke i fiskeripolitikken, nej!

---og dog: der var torskekrigen jo, mellem Island og Storbritannien? Nå, det er en anden historie! Men pointen er, at når man skal ud at begrunde EU så er det med frygten for at vende tilbage til fortiden - en meget eksistentiel motivation i virkeligheden. Ligger der i det du siger nu, at man næsten i Europa har vænnet sig til et element af undergangsstemning som en motiverende faktor? Det er som om debatten meget hurtigt reduceres til: "Der er intet alternativ til Europa!" Man skal ikke så langt ned i argumentationen før vi er nede på de der meget fundamentale idéer?

LF: Det må man sige. Det tror jeg sådan set holder et godt stykke hen ad vejen. At når landene sætter sig ned og analyserer det her igennem, så opstår der altså en *angst*. En angst - ikke nødvendigvis for krig, længere, men angst for at *det begynder at ramle og hvad så?* Se fx på et land som Tyskland: det er da meget godt med snakken om 'et Europa i flere hastigheder', 'Kern-Europa' og alle de ord, de selv er kommet på. Men alligevel: at forestille sig at Tyskland skal indgå i sådan en lille super-union, uden Polen - nabolandet! Altså: dét holder vist ikke rigtigt, når det kommer til stykket - det er vist ikke så behageligt, når man tænker det igennem. Tilsvarende Frankrig: det ser jo besnærende ud - "storpolitik? Det kræver at man er en stormagt - det er jo dejligt vi så kan komme ned i sådan en lille gruppe". Men: når man kun er en lille gruppe, så får man også virkelig øje på det land, der er størst - og det er jo så Tyskland. Måske kan Frankrig så alligevel ikke sætte dagsordenen indenfor den del af samarbejdet.

Derfor opstår der så en fornemmelse af, at *det er nok bedre at gå på kompromis* - også på grund af det store pres, der kommer *udefra*: Der kan ikke være en konflikt, der kan ikke være en flodbølge et eller andet sted - uden at forventningspresset dukker op: "Nu skal EU gøre noget - nu skal EU levere varen!" Presset gør, at landene *godt ved* at uden EU så går det trods alt ikke - det er den eneste chance for at man kan være i stand til at løfte nogle af de problemer.

6. Fra fransk-tysk akse til trilaterale topmøder?

Da vi talte sammen sidst var du inde på at den tysk-franske akse har sværere ved at fungere så let som hidtil. Hvad ved vi om det efter topmødet?

LF: Der ved vi jo sådan set, at det på *papiret* egentlig går godt.

Der lå næsten i din fremstilling før, at det var dem, der gik til Berlusconi og sagde 'stop'?

LF: Ja. Pointen her er bare at Frankrig og Tyskland skal lære én ting - som jeg tror de har meget vanskeligt ved at forstå: at et fransk-tysk kompromis ikke længere er udtryk for et *europæisk* kompromis. Det er et chok - det er vitterligt et chok, især i Paris. Det er derfor vi ser hele den der diskussion omkring 'et Europa i flere forskellige hastigheder' - fordi man pludselig vågner op en morgen og erkender: 'Det er ikke længere vores klub. Vi franskmænd har ikke længere mulighed for at bestemme hvilken vej det skal gå'. Tidligere kunne de gå på kompromis med tyskerne - de fik det aldrig sådan helt som de ville have det, men dog sådan at dét var kompromisset. Nu har de så tre gange indenfor det her år måttet opleve hvordan - på trods af at de finder et kompromis med tyskerne, så bliver den løsning ikke det europæiske kompromis, som de andre lande accepterer. Irak, stabilitetspagten - og så nu også: forfatningstraktaten.

Det gør, at så forsøger de at se om de kan lave *trekanter* - hvor briterne kommer ind i billedet, hvad de er noget flatterede over. Det har man kunnet se i aviserne - at nu skal der åbenbart være endnu et trilateralt topmøde. Det kan også godt være vi lander dér, og det tror jeg nok man må erkende: det er sådan, jeg ser et Europa i flere forskellige hastigheder. Med de her uformelle møder er vi tilbage ved det, jeg var inde at sige indledningsvist: at man KAN altså ikke forhandle inde i lokalet - derfor siger det vist næsten sig selv, at så bliver der tale om nogle ting, der foregår udenfor lokalet. Det afgørende vil så bare være, at det ikke altid er de samme lande - ikke altid de *store lande*. At man trods alt godt kunne forestille sig, at - HVIS man havde nogle stemmeregler, der fungerede; hvis man også stadig havde en stærk kommission og et stærkt formandskab - så kunne det nogle gange også være *andre*, der påtog sig at være drivkraften i dag-til-dag-politikken eller endda når det gjaldt de mere slagkraftige, sexede emner.

Nogle siger vi allerede har et Europa i flere hastigheder eller rum ---

LF: Ja, det har vi jo allerede.

---efter Østudvidelsen er det et flertal af EU-landene, der IKKE er med i ØMUen. Så der kan være mange forskellige betydninger af et 'Europa i flere hastigheder'. Man kan forestille sig mange ting: det Kerne-Europa, der diskuteres kunne være de originale 6 - måske minus Holland og Italien - hvor udgangspunktet er geografisk eller historisk. Alternativt kunne man tænke sig emne-samarbejder - det er det, man har foreslået med at åbne mulighed for at nogle lande kan indgå et såkaldt 'forstærket samarbejde' på et givent sagsområde. Eller, for det tredje - et Europa der magtpolitisk kører i flere hastigheder hvor de 3 store lande (undskyld, Italien!) mødes sammen, som du beskriver.

Mener du, at ALLE de logikker i lige høj grad skurrer mod 'den store europæiske logik', hvor essensen er, at 'vi mødes allesammen - sammen'? At der er en særlig dynamik og en legitimitet i den fælles proces og bordet med de 25 lande?

LF: Det vil der, per definition, være. Det kan man jo også se på den *forargelse*, der kommer lige så snart Chirac bare har sagt "pionergruppe"! 'Uha - det skal vi ikke have!' 'En kile ned imellem landene!' Det er næsten som om man har sagt et eller andet man ikke måtte sige. Så der vil altid være den legitimitet omkring det store, ikke runde men firkantede bord.

Men over for det står så bare erkendelsen af, at det jo ikke lykkedes i sidste omgang. Så man skal stadig have det store bord som *fundamentet* for EU-samarbejdet, men så må man så finde nogle pragmatiske løsninger at sætte ovenpå. Der tror jeg egentlig nok vi lander i en kombination af to af de muligheder, du var inde på.

Den første, Kern-Europa, tror jeg godt vi kan udelukke. For hvad er et Kern-Europa? Det blev lanceret fra tysk side af Wolfgang Schäuble og Karl Lamers, to CDU-politikere, i starten af 90erne. Det ligger i selve begrebet 'Kern-Europa' at det så er de samme lande, der altid er i kernen. Dvs. det er decideret sådan en slags *udbrudsmodel*. Det kan jo så ikke være de gamle seks, som du selv er inde på: det vil de ikke - Holland vil ihvertfald ikke være med. Og så er vi altså nede på fire, hvis Italien også siger nej, og det giver vist ikke rigtigt den store mening.

Tre-en-kvart - den fjerde er jo Luxembourg!

LF: Måske kunne man godt så få overtalt ungarene - de vil godt med, men de *kan* jo så ikke deltage når det gælder ØMUen. Så det holder simpelthen ikke. Og det holder heller ikke af den simple årsag at Tyskland og Frankrig altid har haft forskellige opfattelser af fleksibilitet. Det, som franskmændene vil have, er noget helt andet - man kan bedst bruge udtrykket *olympiske cirkler*. De ønskede ikke at have et Kerne-Europa, for så skulle de hele tiden være i seng med tyskerne - alene, næsten, omend der godt kunne være nogle andre, der så også deltog lidt [billedet holder vist ikke helt, her!] Det ville være med Tyskland som den altafgørende aktør. Hvis man kunne have et Europa i olympiske cirkler, kunne man hele tiden skifte partnerne ud -

Meget fransk.

LF: Det er meget fransk, ja! På nogle områder kunne man så trække briterne med ind - på andre områder, spanierne. Så ville det ikke være sådan, at Tyskland kom til at fylde så meget. Jeg tror det er det, vi under alle omstændigheder kommer til at se: der vil være forskel på hvem der deltager hvornår. Man kan sagtens forestille sig, at nogle af de central- og østeuropæiske lande ønsker at være med *helt* fremme når det gælder noget indenfor forsvarssamarbejdet eller det retlige samarbejde eller hvad det nu kunne være. Men de magter det ikke indenfor ØMUen, for der er de simpelthen ikke økonomisk stærke nok.

Det er altså usandsynligt at forestille sig at nogle ganske få lande vil være i stand til at gå sammen. Så det bliver det *olympiske cirkel-Europa* - kombineret med det, som jeg var inde på, med de trilaterale møder. Vi kommer til at se at de store lande mødes oftere for at klappe tingene af. Men vi kommer også til at se at nogle af de små lande vil gå sammen. Eller at det ikke altid er de store eller de små, der samarbejder - det kan være

olivenolielandene, der går sammen, eller de lande, der går ind for at styrke konkurrenceevnen osv. Hvor de vil lave nogle uformelle koalitioner - og mødes før de egentlige møder og prøve på at klappe tingene af.

Hvad er et stort land? Lad os nu sige man sidder som regeringschef i Italien eller Spanien eller Polen, hvor meget kan man selv beslutte at det ikke skal være et trilateralt Europa, men et EU med 4 eller 5 store spillere?

LF: Ja, det kan man jo beslutte, hvis man erkender at man ikke skal sejre sig selv ihjel på regeringskonferencen. Det er alfa og omega - for vi kommer til at se de her nye tendenser i Europa, hvor 'fleksibilitet' er hovedordet og bliver den samlede betegnelse for de her forskellige integrationsformer, vi har diskuteret. Det *kommer* vi til at se - det er bare et spørgsmål om *i hvor høj grad*. Der kan man sige: hvis man på vores fundament, det store firkantede bord, trods alt får skabt nogle institutioner, med nogle stemmevægte så EU kan træffe nogle beslutninger - hvor man går over til flertalsafgørelser osv. - så minimerer man jo dermed presset for at forlade lokalet og gå igang med de trilaterale forhandlinger.

7. Et afgørende år

Ligger der i det, at topmøderne, Ministerrådet og Europa-Parlamentet - hvor alle i princippet er lige - bliver 'de små landes sikkerhedsnet'?

LF: Ja - men jo så set også på mange punkter *de stores!* Det er jo så også derfor, du har set den frustration fx i Tyskland - hvor du ser et fundamentalt skift nu, under Schröder. Hvor man tidligere så sådan på det fra tysk side at 'det var *meget* odiøst hvis man begyndte at blande sig i hvad Kommissionen gjorde - drive lobbyisme, uha! Det var dog skrækkeligt!' Fordi: 'Kommissionen vidste nok godt, hvad der var bedst for hele Europa - så det skulle Tyskland ikke blande sig i. Kommissionen ville nok komme frem til noget, der så også var i Tysklands interesse'. Den tankegang har man fuldstændigt droppet. Fordi man har oplevet en række gange - ikke kun omkring stabilitetspagten, men også nu med kemikaliestrategi og alt muligt andet, at man er vedtage noget i EU som koster Tyskland temmelig mange penge.

Mange analyser peger i retning af, at Tyskland i det hele taget er ved at opføre sig lidt mindre forsigtigt?

LF: Det må man nok konkludere.

Det har vel ikke bare noget at gøre med den enkelte regeringsleder?

LF: Nej-nej-nej. Og det tror jeg er meget vigtigt at sige: at det skifte vi så i tysk Europapolitik kom allerede under Kohl. Det var jo altså også allerede Kohl, der sagde at nu var *die Kasse leer* - nu ville han ikke betale mere. Og det var også under Kohl, at man i langt højere grad begyndte at fokusere på *de nationale interesser*, for nu at bruge dét fortærskede udtryk. Så vi har set en glidende overgang. Men man kan bare sige at Schröder har ikke så mange følelser involveret - han har ikke så mange reflekser på det her punkt som mange andre tyske politikere har: den store arv fra Konrad Adenauer: 'Uha - det er vigtigt med europæisk integration. Kommissionen er virkelig et gode - også fordi at Tyskland kommer til at dominere for meget hvis ikke man har stærke institutioner'. Der har han altså ikke nogen fine fornemmelser - og derfor har det været lettere for ham så at gennemføre det, som Kohl startede.

Når man ser på det samlet, så tror jeg vi under alle omstændigheder får de her skift i integrationsprocessen nu - til at vi går ud i de grupper, og må ud af lokalet. Men hvor *meget* vi skal ud af lokalet, og hvor *vigtigt* det bliver med de undergrupper, osv. - det afhænger i høj grad af, om man på regeringskonferencen formår at få skabt nogle institutioner, der *trods alt* fungerer. Man kan altså ikke fortænke store lande i, at de ikke gider dukke op til et husråd, hvor man aldrig er i stand til at beslutte noget som helst. De gider heller ikke dukke op til et husråd, hvor Tyskland har lige så stor indflydelse som Luxembourg. Altså - dér stopper festen

simpelthen. Så derfor står vi sådan set overfor - og det er jo også det Frankrig og Tyskland siger: overfor et afgørende --- ja, år, hvis nu man kan blive enige indenfor det år! Hvor det altså gælder om at få de husregler på plads.

8. Den forprogrammerede krise

Til allersidst: Nu sagde du før at man godt kan bruge ordet krise.

LF: Når man lægger det hele sammen.

Den ene mulighed er altså at de store lande får lov at bestemme mere, og man får opdateret institutionerne sådan, at tilliden til dem ikke mistes: med en større grad af fleksibilitet. Hvad hvis nu det IKKE lykkes, og krisestemningen slår igennem? Man har sagt at sammenbruddet i Bruxelles bringer EU's fundamentale problem ind i skarpt perspektiv: forholdet til befolkningen. At spørgsmålet er: Kan EU bevare sin legitimitet; sin status som en handlende aktør og som en naturlig ramme om politiske initiativer? Er det realistisk at vi ikke bare er på vej ind i det, det nye irske formandskab har signaleret kunne være en tænkepause - men at der er sket et skred, hvor en del af den dynamik og den naturlighed, hvormed det europæiske projekt stod øverst på dagsordenen forsvinder? At vi i 2003 har set at de store harmoniske ambitioner kommer til kort overfor den rodede virkelighed - så EU i et 5-10 årigt perspektiv kan blive reduceret til noget sekundært?

LF: Det er jo et meget principielt spørgsmål, men det tror jeg nu trods alt ikke. Fordi jeg tror at der vil være en logik her: man vil simpelthen erkende, at nok kan man synes der er meget galt ved EU-samarbejdet - at det ikke er kønt, som vi også har været inde på - men hvad er dog alternativet, når det kommer til stykket? Der tror jeg igen vi er tilbage ved *angsten*, trods alt, angsten for alternativet - for hvad er det? Det er jo ikke krig - at vi pludselig begynder at gå i krig med hinanden igen. Men angsten for så ikke at have de fora; angsten for ikke at kunne spille en rolle; angsten for ikke at kunne løse de problemer, som helt klart vil være dér.

Det er jo ikke integration for integrationens skyld. Det er jo ikke sådan at man bare siger: "Nu skal vi gøre alt muligt for så får vi *magt til Bruxelles!*" Det er jo ikke det, der har drevet EU - det er jo ikke det, driver stats- og regeringscheferne. Hvis de kunne træffe beslutningerne alene, på hjemmefronten, så ville de langt hellere gøre det - fremfor at drage til Bruxelles. Det er jo fordi man mener, der er nogle problemer, der kun KAN løses

i

fællesskab.

Så derfor tror jeg stadigvæk at det mest realistiske er, at man så vil samles - godt nok som et anderledes EU, men at man stadigvæk vil have dét som omdrejningspunktet. Nu var jeg selv inde på at sige det er en krise - men man må sige: Jajajaja, selvfølgelig er det alvorligt. Men hvem havde dog forestillet sig, at man var i stand til at optage 10 lande og - vupti - *så kører det hele bare derudad?* Jf. et kollektiv: kommer der 10 nye beboere ind i et kollektiv, så skal man også kigge på det hele een gang til. Og trods alt er der jo tale om nogle problemer, man så løser indenfor den klassiske EU-ramme. For nu at gå tilbage til Ole Wævers logik: så er dét jo ihvertfald noget, som stadigvæk spiller en stor rolle i Central- og Østeuropa. Den slovenske udenrigsminister Dr. Dimitrij Rupel blev spurgt: "*Var det ikke forfærdeligt med de stemmevægte? Hvad vil der dog ikke ske?*" osv. Hvor han bare kiggede journalisten ind i øjnene og sagde: "Ved du hvad, jeg kommer fra en region hvor man er vant til at sprætte maverne op på hinanden. Nu sidder vi her og diskuterer stemmevægte - det er næsten en *lykkelig* situation!"

Man skal holde fast i perspektivet. Og perspektivet er jo, at man nu får skabt det her - ikke nødvendigvis *hele* Europa (for der er jo trods alt nogle lande, der også er europæiske, som ikke kommer med) - men at det ER lykkedes nu, *against all odds*, at få skabt det genforenede Europa, hvor vi nu har 25 lande. Og så må vi altså bare leve med at det bliver - som Uffe Ellemann udtalte til Weekendavisen - forbandet svært at få møget til

at fungere. Men det er jo trods alt nogle problemer, der må være nogle pragmatiske løsninger på. Det er jo ikke fordi vi i denne her sammenhæng er fundamentalt uenige om forholdet til USA eller hvordan man skal føre den økonomiske politik - det er jo mere nogle problemer skabt af, at landene ønsker at sikre sig den maksimale indflydelse.

Og så selvfølgelig fordi det tager noget tid før vi får tillid til de her nye lande. Det er jo et af problemerne: hvorfor er det pludselig at Frankrig-Tyskland er så *bange* for at blive stemt ned? Det er fordi de tror de pludselig kan gå hen og blive stemt ned af nogle lande, som måske har nogle andre holdninger. Fordi det stadig er sådan, at vi ikke kender - ja, undskyld udtrykket - *de lande derovre*. Det er stadig - uha - noget meget fremmed noget: især hvis vi sidder i Paris. Det kræver også noget tid: det kan man ikke klare fra 1989-2003.

På den måde: Ja, en krise. Ja, en problematisk situation. Men vel nok en krise, som på en eller anden måde var *vorprogrammeret*, som tyskerne ville have sagt. Den har ligget i kortene hele tiden: det er ikke muligt at have denne her europæiske housewarming uden at der ryger noget af servicet. Og det må man sige - det har der jo mildest talt også gjort.

Lykke Friis har siden 1. januar 2003 været Europapolitisk chef for Dansk Industri, hvis europapolitiske funktion har medarbejdere i såvel Bruxelles som i Industriens Hus, København. Inden da var hun forskningschef på Dansk Udenrigspolitisk Institut (DUPI), hvor hun i godt seks år arbejdede med europapolitiske spørgsmål. Hun blev i 1997 ph.d. fra Københavns Universitet, hvorfra hun i 1993 blev cand.scient.pol. og har i knap 10 år skrevet en lang række artikler og bøger, bl.a. om andet EU's udvidelse med de øst- og centraleuropæiske lande. Hendes seneste bog er "**EU fra fundament til konvent - den store europæiske ombygning**" som i efteråret udkom på Gyldendal.